

динамізму процесів пристосування робочої сили до ринкового попиту, що швидко змінюється, гнучкої орієнтації на галузі й сфери діяльності, які розвиваються, з урахуванням специфіки регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стан ринку праці та соціальний захист незайнятого населення Київської області у 2002 році : Стат. збірник. Київський обласний центр зайнятості. – К. – 2003. – 111 с.

УДК 631.173,2:631.145(477)

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ МАШИННО–ТРАКТОРНОГО ПАРКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

В.С.Ніценко, аспірант

Одеський державний аграрний університет

Докорінна трансформація української економіки та соціально-політичного устрою держави, глобалізація економічних процесів визначили напрями реформування агропромислового комплексу. В процесі здійснення соціально-економічних перетворень реформовано 11,4 тис. (99,5%) сільськогосподарських підприємств. На їх базі створено близько 15 тис. нових організаційно-правових формувань нового типу [1].

У процесі формування демократичної держави характерною негативною рисою генезису основних засобів виробництва сільськогосподарського призначення стала стійка тенденція до їх зменшення та фізичного зношення. Це одна з провідних ланок сільського господарства, без якої неможливо підвищити виробництво сільськогосподарської продукції.

Проте кількісні та якісні зміни машинно-тракторного парку в галузі, що відбуваються останніми роками, викликають тривогу за майбутнє сільського господарства як галузі.

Критичної межі досяг рівень забезпеченості сільськогосподарського виробництва тракторами, зернозбиральними комбайнами,

іншими сільськогосподарськими машинами і знаряддями. Нинішній рівень забезпеченості не перевищує навіть половини технологічної потреби машинно-тракторного парку. До того ж, висока зношеність технічних засобів при відсутності коштів на придбання запасних частин і проведення ремонтних робіт призвели до того, що значна частина тракторів, комбайнів, інших машин має низький коефіцієнт готовності до виконання сільськогосподарських робіт. Про динаміку технічного забезпечення сільського господарства в Україні свідчать дані табл. 1.

Із даних таблиці видно, що кількість сільськогосподарської техніки з кожним роком скорочується. Так, у 2003 році технологічна потреба сільськогосподарського виробництва країни в тракторах була задоволена наявним парком тільки на 75%, зернозбиральних комбайнах – на 69, кукурудзозбиральних – на 80, бурякозбиральних – на 75, вантажних автомобілях – на 83%.

Таблиця 1

**Динаміка технічної забезпеченості
сільськогосподарського виробництва в Україні, тис. шт.**

Сільськогосподарська техніка	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Трактори	469	441,7	374,2	347,2	319	259,6
Комбайни:						
зернозбиральні	91	85,9	74,4	70,1	65	60
кукурудзозбиральні	13,1	12	9,9	8,8	7,9	7,1
бурякозбиральні	19,9	18,3	15,7	14,3	13	12
кормозбиральні	45	38,7	31,1	28,3	25	22,8
Вантажні автомобілі	278	262,2	254,6	245,1	224,4	205
Сівалки	200	175,6	152,1	142,1	133,2	125,5
Плуги	168,3	150	127,6	120,1	102,5	95,4
Культиватори	234,7	203,7	172,6	163,8	139,1	129,7

При цьому з наявної кількості тракторів частка таких, які відпрацювали амортизаційний строк, досягла 72%, зернозбиральних комбайнів – 75, кукурудзозбиральних – 70, бурякозбиральних – 73, вантажних автомобілів – 79%. Із загальної кількості технічних засобів, що відпрацювали амортизаційний строк, відновлено до робочого стану тракторів, зернозбиральних і кукурудзо-

збиральних комбайнів — 50%, бурякозбиральних — 60, вантажних автомобілів — 82. Внаслідок забезпечення технологічної потреби в технічних засобах становила близько 50%.

Не кращим чином відбуваються справи в Одеській області. Динаміку технічного забезпечення сільського господарства можна спостерігати за даними таблиці 2.

За останні 8 років в сільськогосподарських підприємствах Одеської області машинно-тракторний парк скоротився від 29115 шт. у 1995 році до 20692 шт. у 2002 році, або на 8423 шт. (29%). Так, щорічна кількість тракторів за 1995-2002 роки в Одеській області набуває тенденції до постійного їх зменшення на 857 шт. ($17178 - 24033 = 6855 / 8$ років) в натуральному їх виразі, комбайнів — на 196 шт. ($3514 - 5082 = 1568 / 8$ років).

Таблиця 2

**Наявність тракторів та зернозбиральних комбайнів
в сільськогосподарських підприємствах Одеської області**

Сільсько-господарська техніка	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.
Трактори, шт.	24033	24451	20614	21724	20817	19193	18270	17178
Зернозбиральні комбайни, шт.	5082	4858	4347	4293	4149	3832	3702	3514

Цей процес не минув також і виробництво сільськогосподарської техніки в Одеській області, де теж спостерігається щорічне їхнє скорочення (табл. 3).

Таблиця 3

Виробництво сільськогосподарської техніки в Одеській області, штук

Сільськогосподарська техніка	1997 р.	1998 р.	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.
Плуги	2700	3000	2100	2000	2400	2000
Борони	216	459	496	167	272	295
Культиватори	276	205	20	52	51	4

За рахунок зменшення техніки, що знаходиться у сільськогосподарських товаровиробників, навантаження на зернозбиральний

комбайн з 1990 по 2003 рік в Україні збільшилось з 113 до 245 га (у південних регіонах — до 375 га), на трактор — з 66 до 119 га ріллі [2].

Навантаження зернових культур на один комбайн в Одеській області 246 га, а в Німеччині — 50 га, в США — 53 га [4].

Для оновлення і поповнення машинно-тракторного парку до технологічної потреби необхідно щорічно постачати машини і обладнання на суму 12 млрд. грн., на закупівлю запасних частин для підтримки наявної сільгосптехніки у робочому стані — 1,2 млрд. грн., світлих нафтопродуктів — 7,1 млрд. грн. Всього щорічна потреба в коштах становить понад 20 млрд. гривень [2].

Сільське господарство України порівняно із зарубіжними країнами забезпечене тракторами і комбайнами значно гірше. У 2002 році з розрахунку на 100 га ріллі ми мали тракторів менше, ніж Німеччина — у 8,7 разів, Франція — у 6,8, Великобританія — у 8,4, США — у 2,7 рази, а комбайнів — відповідно в 4,1; 3,7; 3,3 і 2,6 рази [5]. Якщо проходить деяке зменшення кількісного складу тракторів і комбайнів у зарубіжних країнах — це пояснюється не тільки достатньою насиченістю цієї техніки, але й збільшенням розмірів фермерських господарств, а на основі цього — підвищення ефективності роботи машин.

На заміну техніки, що відпрацювала свій строк експлуатації, за останні 5 років сільськогосподарськими підприємствами придбано лише 9,7 тис. тракторів, 3,9 тис. зернозбиральних комбайнів, з яких 1370 — зарубіжних, що були в експлуатації 3-8 років [5].

Ціни на трактори, комбайни, сільськогосподарські машини зарубіжного виробництва з урахуванням митних зборів і ПДВ перевищують у 5-7 разів ціни на подібну вітчизняну техніку.

Щоб послабити вплив зарубіжних продавців, держава має розробити оптимальні умови як для покупців власної сільськогосподарської техніки, так і для її виробників. Для перших потрібно найширше застосовувати лізинг, пільгове кредитування, часткове відшкодування її вартості за рахунок державних коштів. Для виробників техніки необхідно послабити податковий прес, надати за пільговими умовами довгострокові кредити під інновації та короткострокові — для обігових коштів.

Подальше поповнення і оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських товаровиробників буде відбуватися за рахунок наступних джерел: власних коштів товаровиробників, власних коштів з 30% компенсацією вартості складної сільськогосподарської техніки, кредитів з частковою компенсацією кредитних ставок комерційних банків, фінансового лізингу сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва.

У 2002 році сільськогосподарськими товаровиробниками придбано сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва з 30% компенсацією вартості на суму 76 млн. гривень. На умовах фінансового лізингу техніки закуплено на суму 54,2 млн. грн. [2].

З вище викладеного можна зробити такі висновки:

1. Машинно-тракторний парк на 85% складається з машин, які відпрацювали по одному і більше строків експлуатації.
2. Використання зношеної техніки та застарілі технології виробництва призвели до величезних втрат вирошеного врожаю. Лише через подовження строків польових робіт втрати зерна в 2001 і 2002 роках досягли 4 млн. тонн, що за вартістю еквівалентно 2500-3000 нових вітчизняних зернозбиральних комбайнів [5].
3. Для того, щоб досягти науково обґрунтованого навантаження на сільськогосподарську техніку під час виконання нею робіт, за даними Мінагрополітики, не вистачає 44% тракторів та 52% зернозбиральних комбайнів [2].

Критична ситуація, нині в якій знаходиться забезпечення сільського господарства тракторами, комбайнами, іншою сільськогосподарською технікою вимагає раціонального підходу до вирішення цього питання законодавчими органами. На мій погляд, раціонально створити обов'язковий фонд цільового призначення для підтримки наявної сільськогосподарської техніки та купівлі нової за рахунок відрахувань від грошових надходжень незалежно від джерел їх утворення (у розмірі до 10%).

При переході від планово-адміністративної до ринкової економіки Україна зазнала великих втрат, але їх можна було запобігти, якби на державному рівні була розроблена відповідна програма, яка б мала на меті розвиток системи матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва. На сьогоднішній мо-

мент не має відповідного закону щодо матеріально-технічного забезпечення, хоча проект такого закону був розроблений та переданий Кабінету Міністрів України ще у 1999 році.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення п'ятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 28-29 січня 2003 року.
2. Державний комітет статистики України, 2004 рік.
3. Одеське обласне управління статистики, 2003 рік.
4. К.В. Колузанов. Аналіз формування матеріально-технічної бази АПК в період його реформування //Вісник п'ятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К. – 2003. – С. 374-376.
5. В.П. Ситник. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні //Економіка АПК. – 2003. – №2. – С. 19-29.

УДК 637.12:631.11:(477.72)

ВИРОБНИЦТВО МОЛОКА В СЕЛЯНСЬКИХ (ФЕРМЕРСЬКИХ) ГОСПОДАРСТВАХ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

А.О.Попова, ст. викладач

Херсонський державний аграрний університет

У період реформування агропромислового виробництва в області, як і по Україні в цілому, з'явилася нова категорія сільськогосподарських підприємств — селянські (фермерські) господарства.

Вже в 1996 році в області налічувалося 2726 таких господарств, а в 2002 році їх кількість збільшилася до 3100. Площа сільськогосподарських угідь цих господарств у 2002 році разом з орендованими землями досягла 179,6 тис.га, або 9,13% від загальної площі таких угідь області, а площа ріллі у тому числі відповідно — 167,2 тис.га, або 9,43% загальної площі ріллі області (табл.1).

На кожне фермерське господарство області в 2002 році в середньому припадало 57,9 га сільськогосподарських угідь, у тому числі 53,9 га ріллі.